

LiBeRtE
yayınları

Bülbül, Kudret, *Bürokrasinâme: Yeni Sistem, Yeni Bürokrasi Sorunlar, Tespitler, neriler*, Ankara: Liberte Yayınları, Şubat 2018.

Bürokrasinâme

Yeni Sistem, Yeni Bürokrasi:
Sorunlar, Tespitler, Öneriler

Kudret Bülbül

LiBeRtE

Bürokrasinâme

Yeni Sistem, Yeni Bürokrasi: Sorunlar, Tespitler, Öneriler
Kudret Bülbül

ISBN: 978-605-9823-25-8

Liberte Yayınları® / 210

1. Baskı: Şubat 2018

© 2018, Liberte Yayınları®

Tüm hakları saklıdır. Tamamı veya herhangi bir parçası, hiçbir şekilde fotokopiyle veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz ve dağıtılamaz. Yayınevimiz bunu yapanlar ve buna teşebbüs edenler hakkında kanuni takibat yaptırma hakkına sahiptir.

Yayın Editörü: **Özlem Çağlar Yılmaz**

İç Tasarım: **Emre Turku**

Kapak Tasarımı: **Mesut Koçak**

Baskı: **Tarcan Matbaası**

Adres: İvedik Cad. Mercan 2 Plaza, No: 417, Yenimahalle, Ankara

Telefon: (312) 384 34 35-36 | Faks: (312) 384 34 37 | Sertifika No: 25744

LiBeRtE
yayıngrubu

Adres: GMK Bulvarı No: 108/16, 06570 Maltepe, Ankara

Telefon: (312) 230 87 03 | Faks: (312) 230 80 03

E-mail: info@liberte.com.tr | Web: www.liberte.com.tr | Sertifika No: 16438

Liberte Yayınları® Liberte Yayın Grubu'nun tescilli bir markasıdır.

Kudret Bülbul

1970 Konya doğumlu. 1991’de İstanbul Üniversitesi, SBF’den mezun oldu. *Bir Siyasal Düşünür Olarak Prens Said Halim Paşa* isimli çalışması ile yine aynı üniversiteden yüksek lisans derecesi aldı. Doktorasını *Küreselleşme, Kültür ve Siyaset: Türk Düşünsel ve Siyasal Yaşamında Küreselleşme Yaklaşımları* tezi ile Ankara Üniversitesi, SBE, Siyaset Bilimi Anabilim dalında, 2004’de tamamladı. 2007’de Doçent oldu. 1995 yılında bir yıl akademik amaçlı olarak Londra’da kalan Bülbul, 2000-2002 yılları arasında ABD’de, University of Kansas’da “Misafir Araştırmacı” olarak bulundu. 1993-2010 yıllarında Kırık-kale ve Ankara Üniversitelerinde görev aldı.

Bülbul, bürokraside, 2010-2017 yılları arasında, dört yıla yakın Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşar Yardımcısı/Vekili, üç yıla yakın Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı, son olarak kısa bir dönem Başbakanlık Müşaviri olarak görev yaptı. Halen Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanlığını yürütmektedir.

Öğrencilik ve meslekî yaşamı boyunca çok sayıda sivil toplum örgütleri ve düşünce kuruluşlarında aktif rol alan Bülbul, küreselleşme, özgürlük, kimlik, aidiyet, gençlik, bürokrasi ve Meşrutiyet dönemi Türk siyasal düşüncesi üzerine akademik çalışmalar yürütmektedir. Yayınlanmış çok sayıda kitabı ve makalesi bulunmaktadır.

Görev aldığı bürokratik pozisyonlarda ise Türkiye’de özgürlük ve eşitlik dengesinin sağlanması, demokrasi ve özgürlük çitasının yükseltilmesi, Türkiye’nin diasporasının güçlendirilmesi, soydaş ve akraba topluluklarla kaybolan ilişkilerin yeniden tesisi, ülkemizde öğrenim gören uluslararası öğrenciler üzerinden bölgesel ve küresel barışa destek olunması gibi çalışmalara destek vermiştir/vermektedir.

Evli ve üç çocuk babasıdır.

İletişim için kudretbulbul@yahoo.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz	9
GİRİŞ	
Yaraticılıktan Statükoculuğa Bürokratik Dönüşümün Tarihi ve Felsefi Temelleri	15
I. BÖLÜM	
Türkiye Bürokrasisinin Genel Sorunları: Tespitler ve Öneriler	31
II. BÖLÜM	
Bürokrasi Öncesi ya da Ağustos Böceği ile Karınca	43
III. BÖLÜM	
Eğitim Süreci ya da Meselelere Çok Bürokrat Kalmanın İnşası	57
IV. BÖLÜM	
Oligarşik Bürokrasinin Yapı Çözümüne Dair Öneriler	75
V. BÖLÜM	
Bürokrasi-Siyaset İlişkisi: Ya Doğru Kurulmalı ya da Doğru Kurulmalı	99

VI. BÖLÜM

Bürokrasi Özel Sektör İlişkisi: Zor Ama Zorunlu Bir Durum	105
--	-----

VII. BÖLÜM

Bürokrasi Sivil Toplum İlişkisi: Ne Kadar Çok O Kadar İyi	111
--	-----

VIII. BÖLÜM

Bürokrasi Akademya İlişkisi: “Felatun’u Beğenmez Anda Çok Divaneler Gördüm”	119
--	-----

IX. BÖLÜM

Bürokrasi Dış Dünya İlişkisi: “Küçük Olsun, Benim Olsun”	131
---	-----

X. BÖLÜM

Makam Sonrası...	145
Sonuç Yerine	151
Kaynaklar	157

Önsöz

SİYASET ANCAK TOPLUMSAL YAŞAM VE TOPLUMSAL FARK-
lılaşma ile mümkündür. Bireylerin birbirinden bağımsız
olarak tek başına yaşadığı ya da birlikte yaşadıkları halde
herkesin her konuda hemfikir olduğu bir durumda siyasetten
bahsedilemez. Birlikte yaşama ve toplumsal farklılaşmadan kay-
naklanan konularda, siyaset ve yönetim bilimi sürekli daha iyi ola-
nın arayışı içerisindedir.

Gerek Osmanlı Devleti ve gerekse Türkiye Cumhuriyeti dö-
neminde, bizim toplumumuzda da, sürekli daha iyi bir yönetim
arayışı hep var olmuştur. Osmanlı Döneminde Koçibey, Kâtip Çe-
lebi, Defterdar Sarı Mehmet Paşa, Tunuslu Hayrettin Paşa bu çer-
çevede bu arayışlara somut katkı veren isimlerdendir. Cumhuriyet
döneminde de bu amaçla pek çok rapor yazılmıştır. Barker, MEH-
TAP; KAYA Raporları bunlardan bazılarıdır. Yakın dönemde
Kamu Yönetimi Reformu Yasa Tasarıları¹ da uzunca tartışılmıştır.

¹ AK Parti dönemindeki bu reform çabalarına dair bkz: Ömer Dinçer, *Türkiye'de Deği-
şim Yapmak Neden Bu Kadar Zor?*, İstanbul, 2011.

Devletleri insan yaşamına benzeten İbni Haldun’u haklı çıkarıncasına, devletler de zaman zaman krizlere girmekte, çok ciddi sorunlar yaşamaktadır. Ülkemiz de yakın dönemde çok ciddi siyaset, yönetim ve ekonomi krizi ile karşı karşıya kalmış, bu krizler Türkiye’nin enerjisini büyük oranda azaltmıştır. Yaşanılan sorunların aşılması amacıyla, yakın dönemde demokratikleşme, özgürlükler ve insan hakları alanında çok önemli gelişmeler sağlanmıştır². Bu dönem “Yeni Türkiye” olarak da adlandırılmaktadır. “Yeni Türkiye” esasen Türkiye’nin tarihi, toplumu ve coğrafyası ile yeniden barışmasıdır. Türkiye’nin siyasal, askerî, yargısal, bürokratik, entelektüel, yönetsel, sanatsal elitlerinin kendi tarihi, toplumu ve coğrafyası ile yakın dönemde yaşadığı sorunlar düşünüldüğünde bütün bunlarla yeniden barışma hiç de kolay olmamıştır. Bugün unutulmaya yüz tutmuş ve “zaten böyleymiş” gibi görünse de önceki zorluklar ve kopukluklar çok büyük bedeller ödenerek ancak aşılabilmektedir.

Kuşkusuz yapılacaklar, yapılanlarla sınırlı değildir. Türkiye’nin tarihsel derinliği, bölgesine ve dünyaya verebileceği katkı düşünüldüğünde daha yolun başındayız. Hatalarımızdan dersler çıkararak, doğrularımızı arttırarak, yanlışlarımızı azaltarak gelecek nesillerle tecrübelerimizi daha fazla paylaşarak yolumuza devam etmeliyiz.

Doğrularımızı arttırma, yanlışlarımızı azaltma ve tecrübe paylaşımı açısından oldukça güçlü bir geleneğe sahibiz: Siyasetname geleneği. Hint, İran, Selçuklu ve Osmanlı geleneğinde devletin nasıl yönetilmesi gerektiğine dair devlet adamlarına yol göstermek ve önerilerde bulunmak amacıyla kaleme alınan tavsiye niteliğindeki kitaplara siyasetname denmektedir. Yusuf Has Hacıp’in

2 Yakın dönemde Türkiye’nin insan hakları, özgürlükler ve demokratikleşme açısından kattettiği mesafeyi kayıt altına alan, başkanlığını yaptığım bir komisyon tarafından hazırlanan ve birçok dilde yayınlanan bir çalışma için bakınız: *Sessiz Devrim, Türkiye’nin Demokratik Değişim ve Donuşum Envanteri, 2002-2014*, Ankara, 2014.

yazdığı “Kutadgu Bilig”, Nizamül Mülk’ün yazdığı “Siyasetname” ve yukarıda isimleri belirtilen yazarların eserleri önemli siyasetname örnekleridir. Geleneğimizde Nasihatname, Pendname (Pend: Ögüt), İskendername türünden eserler de fazlası ile yer tutar.

Ecdadımızın ortaya koyduğu bu güzel geleneğe uyarak ben de bulunduğum pozisyonlardan hareketle, bürokrasiye dair görüşlerimi, önerilerimi, tecrübelerimi paylaşmak istedim. Siyasetname geleneğine benzer şekilde, daha iyi bir bürokrasiye nasıl sahip olabileceğimizi, karşılaştığımız sorunları, tespitleri, oldukça somut bir biçimde, bürokratlara, bürokrasiye ilgi duyanlara ya da bürokrasiyle sorunu olanlara, gelecek kuşaklara aktarmak istedim. Uzun yıllar sistemin bir parçası olmanın bir sonucu olarak gelişen kurumsal körlük sistem içerisinden değişim ve dönüşüm önerilerini zayıflatıyor. Bu bağlamda bürokrasiye dışarıdan gelmiş olmak, daha fazla gözlem imkânı veriyor. Bürokrasi ya da başka herhangi bir mekanizmaya dışardan bakanlar, değişime, dönüşüme dair daha fazla bir farkındalık içinde olabiliyorlar.

Bu kitap, esasen, dört bölüm şeklinde düşünülen, kapsamlı bir çalışmanın dördüncü bölümünü oluşturmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünün İslam ve Bürokrasi/Yönetimin Temel İlkeleri; 2. Bölümünün Batı’da Bürokrasi/Yönetimin Temel İlkeleri; 3. Bölümünün Osmanlı Devleti ve Türkiye’de Bürokratik Revizyon Çalışmaları; son bölümün ise Türkiye Bürokrasisi için Öneriler kısımlarından oluşması planlanmaktadır. Niye kitabın sonundan, adeta ortasından başlıyoruz yazmaya? Dördüncü Bölüm daha çok uygulama alanını içeriyor. Bu alandaki tespitlerimden, gözlemlerimden, somut önerilerimden oluşuyor. İlk üç bölüm ise doğası gereği daha teorik olacaktır. Allah izin verir de fırsat bulabilirsem ilk üç bölümü de yazmak isterim. Ama bu teorik bölümleri yazmak için vaktimin olup olmayacağından emin değilim. Olsa bile bu bölümleri yazıncaya kadar somut gözlemlerimi ve öneri-

lerimi unutmama ihtimalime binaen son bölümü önce yazmak daha anlamlı görünmektedir.

Çalışmanın amacı, bireysel gözlemlerimden hareketle, çalışkan, üretken, dinamik, ülkesi için iyi şeyler yapma çabası içerisindeki vatan evlatlarının, dâhil oldukları ya da olmadıkları bürokratik mekanizmalar sonrasında, niteliklerini nasıl kaybettiklerine işaret ederek, bu niteliklerini koruyabilmelerine, mümkünse artırabilmelerine yönelik önerilerde bulunmaktır.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile ülkemizdeki bürokratik, siyasal, yargısal, akademik işleyişlerin gözden geçirilmesine dair yoğun beklentilere bir nebze katkı verebilmektir.

Çalışmada bürokrasiye çok negatif yaklaştığı gibi bir anlam çıkabilir. Bu durum, çalışmanın, Türkiye bürokrasisinin iyi işleyen değil, daha çok düzeltilmesi gereken yönlerine odaklanmasından kaynaklanmaktadır. İyi işleyen bir bürokrasi, sadece kamu sektörü için değil, sivil toplum, akademi ve özel sektör için de zorunluluktur. Belirli bir işleyiş düzeni olmadan herhangi bir işin bitirilebilmesi düşünülemez. Bu nedenle çalışmadaki öneriler, bürokrasinin her şeyi ile kötü olduğu şeklinde değil, düzeltilmesi gereken eksiklikler olarak görülmelidir.

Çalışma, bürokrasideki bütün eksiklikleri içermeye iddiasından uzak olup gözlemlerim ile sınırlıdır.

Gözlemlerim, önerilerim 2017 Türkiye'sine aittir. Burada işaret edilen sorunların belki bir kısmı kısa bir süre sonra çözülecek, dile getirilen öneriler uygulamaya geçirilecektir. Bir kısmı, geçmişte olduğu gibi belki yine on yıllarca sorun olmaya devam edecektir. Geçmişte bulunduğum pozisyonlardan hareketle, bir aydın, akademisyen ve bürokrat olarak üzerime düşeni yapmak, tarihe not düşmek, gözlemlerimi ve önerilerimi gelecek nesillerle

paylaşmak istedim. Yazmak benim, ama değerlendirip değerlendirmemek kuşkusuz gelecek nesillerin sorumluluğundadır.

Amacım, kesinlikle hiçbir mesleği kötülemek, bu mesleklerden vatan evlatlarını incitmek değildir. İçimizden çıkmış güzide evlatlarımızın, içerisinde buldukları kurumların yapısal sorunlarına teslim olmadan, milletinden kopmadan daha iyi hizmet üretebilmelerine bir nebze olsun katkı verebilmektir.

Çalışmanın hedef kitlesi doğal olarak öncelikle bürokratlar, siyasetçiler, bilim insanları, araştırmacılar, öğrenciler, özel sektör ve sivil toplum çalışanları, bürokrat olmayı düşünenler ile bürokratik mekanizmamızı sadece eleştirmenin ötesinde anlamaya çalışanlar ve daha iyi işleyen bir sisteme dair sorumluluk hisseden herkeştir.

Basım öncesi, çalışmayı okuyarak düzeltme ve önerilerde bulunan dostlarıma içtenlikle teşekkür ediyorum. Bununla birlikte eserde görülebilecek eksiklikler, çalışmanın yazarı olarak bana aittir.

Gayret bizden, tevfik Allah'tandır.

DSİ/Antalya, Ankara 2017

GİRİŞ

Yaratıcılıktan Statükoculuğa Bürokratik Dönüşümün Tarihî ve Felsefî Temelleri

BÜROKRASİ KAVRAMI ESASEN “BÜROYA AİT İŞLER” ANLAMINDA Fransızca büro(bureau) kelimesinden türetilmiştir. Basitçe yapılacak işlere dair genel kurallar ve işleyiş sistemi olarak tanımlanabilir. En örgütlü ve en geniş yapı olduğu için daha çok devletle ilişkilendirilse de, bürokrasiyi sadece kamu ile sınırlamak doğru değildir. Değilse sivil toplumda da, özel sektör ve akademyada da genel kurallar ve belirli bir işleyiş sistemi olmadan kurumların/örgütlerin çalışabilmesi mümkün değildir.

Osmanlı’dan günümüze, sokaktaki vatandaşımızdan başbakanlara, ülkemizdeki bürokratik tavır ve işleyişten şikâyetçi olmayan birine rastlamak herhalde güçtür. Memurlar için özellikle kullanılan “suratı mahkeme duvarı gibi” deyimini, “bugün git, yarın gel”,

“yasak”, “evrak eksik” ifadeleri sıradan insanlar tarafından en fazla dile getirilen şikâyetlerdendir.

Sorunlar ya da ihtiyaçlar karşısında çözüm odaklı değil, mevzuat odaklı; mevzuatı genişletici değil daraltıcı; kolaylaştırıcı değil, zorlaştırıcı; birey/vatandaş merkezli değil, kurum (çoğunlukla kendisi) merkezli; gündelik yaşamın ilerisinde değil; gerisinde olan; hayatın olağan akışı ile uyumlu değil, aykırı; inisiyatif alan değil, kayıtsız kalan ve benzeri yaklaşımlardan biri, birkaçı ya da hepsi ile bazılarımız mutlaka karşılaşmıştır.

Bu bölümde, sorunun daha iyi anlaşılabilmesi için, meselenin tarihsel derinliğine, felsefi temellerine, yapısal kaynaklarına değinilecektir. Değilse, problem sadece bugüne aitmiş gibi görülebilmekte, gözlemler ve eleştiriler karşılaşılan bürokratlarla sınırlı tutularak kişiselleştirilebilmektedir. Tarihsel derinlik açısından, yakın dönem tarihinden bazı örnekler vermek sorunun güncel olmadığını daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir.

Tam yüz yıl önce bugünlerde Başbakanlık (Sadrazamlık) (1913-1917), Dışişleri Bakanlığı (Hariciye Nazırlığı) (1913-1915), Danıştay Başkanlığı (Şurayı Devlet Reisliği) (1912) makamlarını deruhte etmiş bulunan Said Halim Paşa, herhalde bürokrasiyi en ağır eleştiren başbakanlarımızdandır.

Memurîn Sınıfı: “Meslekleri İcâbâtından Olarak Memleketin Zararına Yaşayan ...”

Said Halim Paşa eserlerinde, devrinin diğer düşünce adamlarında neredeyse hiç görülmeyecek şekilde, belki de bulunduğu pozisyonların bir gereği olarak, memurlar sınıfına ilişkin eleştiriler dile getirir. Gerek Kanûn-i Esâsi'ye gerekse döneminin bürokrasisine ağır eleştiriler yöneltilir.

Said Halim Paşa'ya göre 1908 Meşrutiyeti'nin temeli olan 1876 Kanûn-i Esâsi'sinin amacı halkı yönetime iştirak ettirmek, halka dayalı bir yönetim tesis etmek değildir. Ona göre bu Anayasa büyük nâzır ve memurlarca, hükümdara karşı kendi çıkarlarını korumak amacıyla hazırlanmıştır. Anayasa gereği olarak kendisine yüklenen vazifeleri milletin yerine getirmekteki aczini, uzun yıllar geçmeden milletin bu vazifeleri yerine getirmeye muktedir olamayacağını bürokratlar iyi bilmektedir. Mutlakiyet idâresi temsilcilerinin, hürriyet taraftarı olmalarının gerçek nedeni, taşıdıkları "devlet mümessili" sıfatına, bir de "hukukun ve milletin koruyucusu" sıfatını ilave etmektir. Böylece hükümdara karşı yürüttükleri mücadelede milleti kendi çıkarları için bir araç olarak kullanıyorlardı.³

Said Halim Paşa'nın Kanûn-i Esâsi'ye ilişkin yaklaşımı, Kanûn-i Esâsi hazırlanırken devlet memurlarının taşıdığı temel kaygının Saraya karşı kendilerini güçlendirmek olduğu vurgusu oldukça çarpıcıdır. Çünkü Paşa adeta 1876 ya da 1908 değil, 1982 Anayasasının hazırlanış biçimini, hazırlanırken taşınan temel kaygıları ortaya koyar gibidir. 2000'li yıllarla birlikte yaşanan krizler 1982 Anayasasını hazırlayanların temel kaygılarının, korkularının, anayasaya yerleştirdiği tuzakların daha net bir biçimde görülmesini sağlamıştır. Paşa'nın, Saraya karşı memurları güçlendirmek amacıyla yapıldığını söylediği Kanûn-i Esâsi'den farklı olarak 1982 yılında değişen neredeyse tek şey, Osmanlı memurünün yerini alan Cumhuriyet memurünün kendisini saraya değil millete karşı koruma amacı taşımasıdır. Millet tarafından seçilen Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Anayasayı değiştiremeyeceği, Anayasa değişikliğinin ancak kurucu meclis iradesi ile (çoğunlukla darbe sonrasında belirlenen) gerçekleştirilebileceği biçimindeki yorumlar, daha önce örneği hiç olmadığı şekilde, Meclis'in Cumhurbaşkanı seçebilmesi için toplantı yeter sayısının 367 olduğu gibi kararlar

3 Mehmet, *Meşrutiyet*, Dersaadet, 1329, s. 3-4.

Cumhuriyet bürokrasisinin kendisini Millete karşı koruma örnekleri olarak görülebilir.

Said Halim Paşa'nın bu eleştirileri, bize onun Fransız Devrimi'ni ve sonrasında yaşanan gelişmeleri (içerisinde halkın olmadığı halk egemenliği iddiaları, Giyotinler, Jakobenizm) iyi tahlil ettiğini gösterir. Fransa'da da Kraliyet, Aristokrasi ve Din Adamlarından oluşan "eski rejim"i (Ancien Régime) yıkmak için, henüz ortalıkta hiç olmayan halk ve onun egemenliği adına mücadele edilmişti. Amaç henüz zaten ortada olmayan halkı ve halk egemenliğini inşa etmek değil, "eski rejim"e karşı güçlenmek ve böylelikle iktidarın el değiştirdiği yeni bir rejim oluşturmaktır. Paşa, bu tahlilin bir sonucu olarak eleştirilerini ortaya koyarken, Cumhuriyet elitleri de belki de aynı nedenle daha fazla Fransız hayranlığı içerisindeydiler.

Said Halim Paşa'ya göre Osmanlı toplumunda en faal ve aydın sınıf memurlardır. Bununla birlikte Avrupa'daki soylular ve burjuvazinin serbest, bağımsız ve girişimci bir sınıf olmasına karşılık bizdeki memurlar kayıtsız, sorumluluktan kaçınan, fedakârlık ve özel teşebbüs duygularından yoksundurlar. Paşa'ya göre; "meslekleri icâbatından olarak memleketin zararına yaşayan böyle bir alay memûr-in-i hükümet(in), başka memleketlerde(ki) teşebbüs-ü şahsiyeleriyle, o memleketin saâdet ve mâmuriyetini tehiye ve iğzar eyleyen asilzâdegân ile burjuvazinin hâiz oldukları kıymete hâiz olamayacakları tabiidir."⁴

Yakın dönem Türkiye tarihine bakıldığında, Said Halim Paşa'yı haklı çıkarırcasına, Türkiye'yi değiştiren, dönüştüren, geliştiren başbakanların genellikle bürokrat kökenli olmadığı görülür. Menderes, Özal (DPT geçmişi hariç), Erbakan, Erdoğan'ın, ülkelerini daha ileriye götürmek için hayatları pahasına ortaya koydukları

4 Mehmet, *Meşrutiyet*, Dersaadet, 1329, s. 16

cesaretlerinin belki de önemli bir nedeni uzun süren bir bürokratik geçmişlerinin olmamasıdır. Benzer şekilde politika ve icraatlarında en az risk alan bakanların bürokrat kökenli bakanlar olduğu söylenebilir.

Said Halim Paşa'nın, teşebbüs/girişim eksikliğinin memurlar eliyle doldurulamayacağı öngörüsünün Türkiye'de neredeyse çağlar üstü bir tespit olduğu, modern, merkezî ulus-devlet ile güçlenen memurlar sınıfına yönelik eleştirisinin bugün de, büyük oranda geçerli olmadığı söylenebilir mi?⁵

Meşrutiyetten Bürokratik Cumhuriyete

Tek Partili Cumhuriyet Dönemi, Bürokratik Cumhuriyet olarak da tanımlanabilir. Bu dönem, çok partili seçimlerin, farklı fikirlerin açıkça rekabetinin söz konusu olmadığı, tek partili seçim süreci içerisinde milletvekillerinin bile adeta atama ile belirlendiği bir dönemdir. Demokratik bir denetim mekanizmasının olmadığı bu dönem memurların altın çağı olarak da görülebilir. Milleti endoktrine etme amacındaki, denetimsiz tek parti bürokrasisinin insanlara nasıl bir korku saldığı, o dönemi yaşayanların anlatılarında çok net görülür. O dönem bürokratlarının konuşmaları, hatıratları ise, tersinden, vatandaş üzerinde kurdukları tasallutun hikâyesi gibidir.⁶

Tek parti dönemindeki vatandaşın psikolojisini anlamak açısından kendi ailemden bir örnek vereyim:

Türkiye'de 1940'lı yıllar, kıtlık yılları, ekmeğin karneye bağlandığı yıllar olarak bilinir. Bu yıllar, doğduğum civarda, yöre halkın-

5 Said Halim Paşa'ya dair daha fazla bilgi için şu çalışmalarına bakılabilir: Kudret Bülbul, "Said Halim Paşa'yı Yüzyıl Sonra Yeniden Okumak", *TYB Akademi*, Yıl 1, Sayı 3, Eylül (2011).
Kudret Bülbul, *Siyasal Bir Düşünür ve Devlet Adamı Said Halim Paşa*, Ankara, 2015

6 Konu ile ilgili olarak bakınız: Mahir İz, *Yılların İzi*, İstanbul, 1990; M. Ertuğrul Düzdağ, *Ustad Ali Ulvi Kurucu, Hatıralar (4 cilt)*, İstanbul, 2016.

ca “üşürücü” olarak adlandırılan ilgili memurların ve jandarmanın hasat zamanı harmanda mahsulleri kayıt altına alıp belirli oranına el koyduğu yıllar, yokluk yıllarıdır.

O yıllarda doğduğum köydeki ve civar köydeki insanlar büyük yoksulluk ve çaresizlik içerisinde. Açlıktan çok büyük sıkıntılar çekmektedir. Babamın dedesi “Molla Hasanların Yusuf Ağa” hali vakti yerinde, görece zengin bir insandır. Babamın anlattıklarına göre Yusuf dedem, bu yıllarda tanıdık, tanımadık ihtiyaç sahibi pek çok insana, ekmek yapabilmeleri için arpa buğday dağıtır. İhtiyaç sahiplerine, beş-altı kuyu (Kuyu: Arpa buğday gibi tahıl ürünlerinin konulması için toprak içinde yapılan büyük depo) arpa buğday verir. Yusuf dedem insanlara yardım için dağıtımda bulunurken köydeki bir başka varlıklı ağa haber gönderir: “Yusuf Ağa’ya selam söyleyin. Çok dağıtmasın. Bu dönem, arpa buğdayın en fazla para yaptığı dönemdir, satsın” diye. Yusuf dedem de “komşusu açken tok yatan bizden değildir” diye yanıt gönderir.

On yıllar sonra, yaşlı insanların, büyük dedemi hatırlatarak çocukluğumda bana sevgi ile baktıklarını hâlâ hatırlarım.

İşte bu yıllarda bir gün Bozkır kaymakamı rahmetli Yusuf dedemi kaymakamlığa çağırır. Bu durumdan dedem oldukça telaşlanır. Ezanın Türkçeleştirildiği, Kur’an kurslarının kapatıldığı, demokrasi ve özgürlüklerin askıya alındığı zor zamanlar olduğu için dedem hâliyle çok korkar bu çağrıdan. Rahmetli büyük Hatice ebem (Ebe: Babaanne, anneanne) “git bir görüş, herkes kötü değildir. Sen zaten devlete de millete de hiçbir zaman kötü bir şey yapmadın” diye cesaret verir, sürekli dedeme.

Nihayet cesaret bulup, keçe şapkasını başına koyar. Atına atlayıp Bozkır yolunu tutar büyük dedem. Kaymakamlığa varır. Önünde insanlar vardır. Sırasını bekler. Sıra kendisine gelince keçe şapkasını çıkararak Kaymakamın huzuruna girer. Korkusundan

titreyerek “ben Akkise’den Yusuf Ağa’yım” diyebilir sadece. Bu arada altına kaçırır.

Bozkır Kaymakamı dedemi görünce çok sevinir. “Ben böyle kıtlık zamanında bu cömert adam kim diye merak ettim. Seni tanımak istedim, sadece” der. “Sen bu milletin karnını, açlarını doyurdun” diyerek dedemi taltif eder.

Büyük bir korku ile Kaymakamlığa giden dedem sevinçle ve dört nala köye döner. Olanları, köyde büyük bir merak ve endişe ile kendisini bekleyen karısı Hatice ebeme anlatır. Hatice ebem de “ben sana demedim mi” der.

Sıradan bir vaka gibi görünen bu olay, hâli vakti yerinde, kendi halinde, görece zengin ve cesur bilinen (Köyümün insanları o civarda oldukça cesur bilinir), başkalarına yardımdan başka bir şey düşünmeyen bir insanın bile 1940’lı yıllarda bir kaymakam çağrısı karşısında bile nasıl bir korku ve endişeye kapıldığını göstermesi açısından oldukça öğreticidir. O yıllarda devlet kapısından insanların nasıl korktuklarını, bürokrasinin Anadolu insanına nasıl bir korku saldığını açıklıkla ortaya koymaktadır. Bu duyguyu şair Abdürrahim Karakoç “isyanlı sükût” olarak tanımlar.⁷ Babamın, “Yusuf deden resmî adamlara çok saygılıydı. On

7 Bu duyguyu Şair Abdürrahim Karakoç çok güzel ifade eder:

İsyanlı Sükût

Gitmişti makama arz-ı hâl için
‘Bey’ dedi, yutkundu, eğdi başını
Bir azar yedi ki oldu o biçim...
‘Şey’ dedi, yutkundu, eğdi başını

Kapıdan dört büklüm çıktı dışarı
Gözler çakmak çakmak, benzi sapsarı...
Bir baktı konağa alttan yukarı
‘Vay’ dedi, yutkundu, eğdi başını

Çekti ayakları kahveye vardı
Açtı tabakasını, sigara sardı
Daldı... neden sonra garsonu gördü
‘Çay’ dedi, yutkundu, eğdi başını

gün öylece orada dur deseler on gün orada öylece dururdu” diye ifade ettiği “saygı” aslında insanımızın yüreklerine salınan korkudan başka bir şey değildir.⁸

Bürokratik Cumhuriyetten Vesayet Cumhuriyetine

Türkiye’de demokrasi tarihi 1876’da yapılan seçimlerle başlatılır. Osmanlı son döneminde yapılan çok partili seçimleri saymazsak, Türkiye’de çok partili siyasal hayata 1945 ile geçilmiş ve Cumhuriyet döneminde ilk kez bir muhalefet partisi 1950’de iktidara gelmiştir. Ancak çok partili demokratik siyasal yaşam maalesef uzun sürmemiş, 1960 askerî darbesi ile bu demokratik döneme son verilmiştir.

1961 Anayasası ile millî iradenin ve milletin seçtiklerinin, bürokratik aygıtlar aracılığıyla kontrol edilme çabası içerisine girilmiş, bu doğrultuda yeni kurumlar oluşturulmuştur. Halk tara-

İçmedi, masada unuttu çayı
Kalktı ki garsona vere parayı
Uzattı çakmağı ve sigarayı
‘Say’ dedi, yutkundu, eğdi başını

Dondü, gözlerinde bulgur bulgur yaş
Sandım can evime döktüler ateş
Sordum: ‘memleketin neresi gardaş?’
‘Koy’ dedi, yutkundu, eğdi başını

Yürüdü, kör-topal çıktı şehirden
Ağzına küfürler doldu zehirden
Salladı dilini.. vazgeçti birden,
‘Oy’ dedi, yutkundu, eğdi başını

- 8 Bütün bu baskıcı politikalara rağmen, küçüklüğümde, ne aile içi büyüklerimden ne de köydeki yaşlılardan Devlete dair en ufak bir kırınglık, en ufak bir eleştiri duyduğumu hatırlamıyorum. İnsanımızın bin yıllara dayanan “Devlet ebed müddet” anlayışı ve irfanı bu olsa gerek. Çocukluğumda köyümün insanların Jandarmaya çok sempatik baktıklarını çok iyi hatırlıyorum. Kendi çocuklarının da bir gün asker olacağı duygusu ile ya da asker ocağı-peygamber ocağı bakışıyla, jandarma erleri aileden birisi gibi görülürdü, adeta. Köye geldiklerinde hürmet edilir, ikramsız gönderilmezlerdi. 28 Şubat döneminde maddî-manevî mağdur edilmiş, kadrom veril-meyerek çok büyük zarara uğratılmış olmama rağmen, bu zararların karşılanması için üniversiteyi/devleti mahkemeye vermeyi düşünmemenin nedeni de herhalde bu tarihsel kokler olsa gerekir.

findan seçilmeyen ya da seçilmişlerin çok etkin olmadığı kurum ve kuruluşlar aracılığı ile bir tür vesayet sistemi oluşturulmuş, böylelikle darbe ile getirilen sistemin milli irade tarafından değiştirilmemesi amaçlanmıştır. 1961 Anayasası ile MGK kurularak anayasal bir kuruluş haline getirilmiştir. Yine 1961 Anayasası ile Anayasa Mahkemesi, Yüksek Hâkimler Kurulu, Yüksek Savcılar Kurulu kurulmuştur.

1961 Anayasası insan haklarına dayanan, demokratik, laik, sosyal hukuk devleti ilkelerine de yer vermesine rağmen, getirdiği yeni kurum ve kurullarla milletin iradesini sınırlayan bir işlev görmüştür. Oluşturulan kurum ve kurullarda milletin doğrudan ya da dolaylı olarak temsilcisi söz konusu olmadığından, verilen kararlar milletin, demokrasinin, özgürlüklerin önünü açmaya yönelik değil, daha çok bunları bireylere ve millete karşı sınırlamaya, devleti korumaya yönelik olmuştur. Atatürk'ün "*Hâkimiyet bilâ kayd-u şart Milletindir*" (Egemenlik kayıtsız, şartsız milletindir) sözünün tersine, milli egemenlik, 1961 ve 82 Anayasası'nda ifade edilen "egemenliğin, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanılacağı" ifadesiyle sınırlandırılmıştır. Böylelikle milli irade üzerinde vesayet kurumsal ve yapısal hale getirilmiştir.

Osmanlı'dan günümüze tarihsel sürece bakıldığında, Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı başlıca iç vesayet unsurları askerî, yargısal, medya, iş dünyası ve aydınlar vesayeti olarak sıralanabilir.⁹

Demokratik Cumhuriyet: Menderes, Özal, Erdoğan: "Çağ Atlattık" Peki Sonra...

Demokrasi, iktidar-muhalefet ilişkileri açısından, muhalefetin sadece var olduğu değil, iktidar olabilmesinin önünde hiçbir enge-

9 Konu ile ilgili daha fazla tartışma için bakınız: Kudret Bulbul, *Cumhurbaşkanlığı Sistemi, Nedenler, Tespitler, Öneriler*, Ankara, 2017. İkinci baskı: Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, 2017.

lin bulunmadığı bir yönetim biçiminin adıdır. Bu anlamda Cumhuriyet döneminde ilk kez bir muhalefet partisi 1950’de iktidara gelebilmiştir.

Bir ara Rahmetli Başvekil Adnan Menderes’in kendi sesinden bir konuşmasını dinlemiştim. O hüzünlü, yürekten konuşan ve insanı yüreğinden yakalayan etkileyici sesi ile şu minvalde bir konuşmadı: 1940’larda Türkiye’de ne vardı? Ziraatta, çiftçilikte, nakliye ekonomisinde, neler yaptığımızı bütün Türkiye biliyor. İşçimiz, köylümüz, memurumuz bizim bu ülkeyi nereden nereye getirdiğimizin çok iyi farkında... 1940’larda şu yoktu, bu yoktu diye tek tek sayıyordu şehit Başvekil Menderes. Ve konuşmasını şöyle bitirmişti. “Biz bu ülkeye çağ atlattık”.

Çağ atlatmayı, bizim nesil, “sivil ve dindar”¹⁰ cumhurbaşkanı Rahmetli Turgut Özal’ı yıllardan iyi hatırlar. Özal da sıklıkla kullanırdı bu ifadeyi. Bizim nesil, bağınaz değilse, Özal’ın özgürlükler, insan hakları, demokrasi, kalkınma, alt yapı, iletişim alanında Türkiye’yi nereden nereye getirdiğinin çok iyi farkındadır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, “çağ atlattık” ifadesini fazla kullanmıyor. Ama Erdoğan öncesini bilenler, Erdoğanlı yıllarla, Türkiye’nin her alanda nasıl bir değişim ve dönüşüm yaşamakta olduğunu, adeta bir şantiye olarak yeniden kurulduğunu, açık fikirli iseler rahatlıkla teslim edeceklerdir.

Önceki pek çok devlet başkanımız gibi Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan da konuşmalarında çoğu kez bürokrasiden, kendi ifadesiyle, “bürokratik oligarşiden şikâyet etmektedir. Bu çerçevede birçok konuşmasında, bürokratik oligarşinin hızını kestiğine, sürekli engeller çıkardığına, en büyük rakibinin bürokratik oligarşi olduğuna, devletlerin bunu aştıkları oranda güçlü olduklarına

10 Özal’ın cenazesinde Milletimiz arkasından yürürken taşınan bir pankartta, “Sivil ve dindar Cumhurbaşkanı” tanımlaması.

sıklıkla değinmektedir. Erdoğan'a göre bürokratik oligarşi ülkelerin felaketidir: "Eğer iktidarlar güçlü olmazsa bürokratik oligarşi iktidar olma gayretine girer ve ülkede her şey adeta durur. Ondan sonra siz o ülkede sıçramayı, gelişmeyi bekleyemezsiniz. Bütün bakanlıklarda işler durur. O ona pas atar, o da bir başkasına. Futbolda olduğu gibi orta sahada top çevirirler."¹¹

Başbakanlığı kısa sürmesine rağmen, uzun muhalefet yıllarında Türk siyasetinde oldukça etkili olan Necmettin Erbakan da bürokrasiye eleştirel yaklaşan isimlerdendir. Erbakan bürokrasiye dair eleştirisini "gardiyan devlet" tabiri ile ifade eder, devletin "garson devlet" olması gerektiğini dile getirirdi.

Menderes, Özal ve Erdoğan ile Türkiye çağ atlamadı mı? Önceki dönemlerle kıyaslandığında katedilen mesafeyi ifadede "çağ atlama" ifadesi bile yetersiz kalabilir. Peki Menderes ve Özal ile çağ atladık da sonra ne oldu? Elde edilen kazanımlar, katedilen mesafeler büyük oranda kaybedildi. Ülke adeta on yıllarca tekrar geriye gitti, geriye çağ atladık. Neden böyle oluyor?

Siyaset üzerinden, devlet üzerinden kısa sürede çok hızlı ve önemli mesafeler katedilebiliyor. Ama bu kazanımlar, alınan mesafeler, toplumun ruhu olarak görülebilecek sivil toplum, akademya ve özel sektör ile birlikte yürünerek gerçekleştirilmez ise, bürokrasi bu yürüyüşün bir parçası olup yapılanları sindirmez ise, alınan mesafeler kalıcı olmuyor. Toplumun ruhu geride kalıyor. Siyasetin zorlayıcı etkisi ortadan kalkınca, başlanılan noktadan adeta geri düşüyor.

Bürokrasiye dair sorunlar bugün azalsa da, Bürokratik ve Demokratik Cumhuriyet dönemlerinde Osmanlı Meşrutiyet döne-

11 Recep Tayyip Erdoğan, "Bürokratik Oligarşi Ülkelerin Felaketidir", 17. Muhtarlar Toplantısı, 23 Aralık 2015. <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/37391/burokratik-oligar-si-ulkelerin-felaketidirhtml> (erişim tarihi: 10.072017)

mine hemen hemen çok benzer sorunlarla karşılaşıyorsak sorun rejimler ve nesiller üstü demektir. Sadece bugüne dair analizler yapılarak, bürokrasideki belirli kesimlere yönelik sürekli suçlayıcı bir dil kullanarak, sorunun felsefi temellerini anlayamayız. Sorunu ortaya çıkaran yapısal mekanizmaları göremeyiz.

Ahvalin Tek Sorumluları Bürokratlar mıdır?

Osmanlı'dan günümüze farklı rejimlerde ve farklı nesillerde benzer sorunlarla karşılaşıyorsak, sorunu sadece bürokratları suçlayarak aşamayız. Nihayetinde bu bürokratlar da içimizden çıkmış, bu vatanın evlatlarıdır. Bu kadar geniş bir zaman dilimi içerisinde hepsinin doğaları gereği kötü olduğu düşünülemez.

Öyleyse mesele nereden kaynaklanmaktadır? Rejimler ve nesiller değişmesine rağmen, problemler aşılamamakta, benzer sorunlarla neden sürekli karşı karşıya kalmaktayız?

Nasıl oluyor da içimizden çıkan bizim gibi insanlar girdikleri bürokratik mekanizmalar sonrasında eleştirdiğimiz bürokratik sistemin taşıyıcısı ve savunucusu haline gelebilmektedirler? Bürokratik sistemimiz, yüzyıl önceki Başbakanımız Said Halim Paşa'nın ifadesi ile "mesleklerinin icabatından olarak memleketin zararına yaşayan memurin sınıfı" ya da bugünkü Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın sıklıkla işaret ettiği şekilde neden "bürokratik oligarşi" üretmektedir?

Farklı rejimlerde ve nesillerde benzer sorunlarla karşılaştığımızdan, sadece içimizden çıkan bireyleri suçlayamayacağımıza göre onlardaki bu değişim ve dönüşüm nasıl açıklanabilir?

Özellikle KPSS sisteminden sonra çok daha nitelikli gençlerimiz, çok daha yaratıcı bir şekilde kamu bürokrasisinde yer alırken nasıl oluyor da üretken, açık fikirli, değişime açık bu gençlerimiz bir süre sonra statükocu hale gelebilmektedir?

Yakın tarihimizde sahip olduğumuz farklı rejimlerde ve farklı nesillerde bürokratik sistemimiz benzer sorunlar üretiyorsa sorunun artık dönemsel ya da kişisel değil yapısal olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Türkiye’de Osmanlı’dan günümüze bürokrasinin birincil amacı hizmet üretmek değil, büyük oranda pozisyonunu korumak olmuştur. Bürokrasimizin neden hizmet değil, statüko, oligarşi vb ürettiğinin birçok nedeni olabilir. Başlıcaları şu şekilde sıralanabilir:

- a. *Bürokrasiye endoktriner bir rol verilmesi*: Bürokrasiye hizmet üretme değil uzun zamanlar millete tepeden bakarak, milleti değiştirme, dönüştürme görevi verilmesi. Bürokrasiye, “Hasolara ve Hüsolara” hizmet götürecek değil onları eğitecek, “aydınlatacak” bir misyon biçilmesi.
- b. *Siyasal istikrarsızlık*: Osmanlı son döneminden günümüze demokrasi tarihimiz, ara dönemler hariç, aslında bir siyasal istikrarsızlık, belirsizlik, gerginlik tarihi olarak da görülebilir. Böyle olduğu için bürokrasimiz, bu dalgalı dönemlerde, hizmeti değil, ontolojik olarak kendi varlığını korumayı birinci öncelik görmüştür. Bu nedenle siyasal iktidar değişiklikleri olasılığına karşı bürokrasimiz hiçbir şey yapmadan, pozisyonunu koruma, statüyü sürdürme konusunda oldukça yetkinleşmiştir. Bu durum baskı altındaki toplumların ve bireylerin kendilerini koruma güdülerıyla geliştirdikleri reflekse benzetilebilir. Baskı altındaki toplumlar, bireyler gerçek kimliklerini/kişiliklerini gizleyerek farklı kimliklerle varlıklarını sürdürme çabası içerisinde olabiliyorlar. Bürokrasimiz de siyasal belirsizlikler karşısında esas görevinin hizmet üretme olduğunu unutarak, pozisyonunu koruma refleksi geliştirmektedir.

- c. *İçinden çıktığı topluma yabancılaşma*: Askerî, yargısal, hariciye, merkez bürokrasisi, aldığı eğitim, bulunduğu ortamlar, içerisinden geçtiği süreçler nedeniyle, aydınlık gibi, Türkiye’de içerisinden çıktığı topluma yabancılaşabilmektedir. Bu süreçlerde bürokratlarımız “Aman oğlum, kızım okusun” diye her şeyini veren, fedakârlıktan fedakârlığa koşan anaların, babaların, ailelerin neşesinden, hüznünden, duygularından, değerlerinden kopuk bir elit sınıfa dönüşebilmektedir.
- d. *Siyasete/topluma güvensizlik*: Ülkemizde bürokratların eğitim süreçlerinde sivil toplum, özel sektör, akademya ve diğer kamu kuruluşları ile işbirliği yeterince yer almamaktadır. Bürokratlarımız büyük çoğunlukla sadece kamu içi eğitimle sınırlı kalmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak bir bürokratin bilgi, ilgi ve güven ilişkisi sadece kendi kurumu, hatta kendi genel müdürlüğü, daha da ötesinde kendi daire başkanlığı ile sınırlı kalabilmektedir. Bu sınırlı bilgi, ilgi ve güven düzeyi doğal olarak bürokratların sivil topluma, akademyaya, özel sektöre, diğer kamu kurumlarına ve özel sektöre kayıtsız kalması ile sonuçlanabilmektedir.
- e. *Siyasetin, iş dünyasının, sivil toplumun bozucu etkisi*: Bürokrasinin hizmet odaklı değil, statükocu yaklaşımı zaman zaman siyasetin, iş dünyasının, sivil toplumun bozucu etkisinden de kaynaklanabilmektedir. Yerel, ideolojik, etik olmayan telkinler bürokrasiyi statükocu olmaya itebilmektedir.

Bu durumların bir bileşkesi olarak bir bürokrat, iş yapmaktan kaçınmayacağı kadar güçlü bir siyasal iktidar varsa, mevzuatta işi yapmamak için sığınabileceği hiçbir hüküm yoksa, işi yaptığı takdirde hiçbir risk ve eleştiri almayacaksa ancak bir hizmet üretme moduna girebilmektedir. Bu unsurlar da, bir bürokrata hizmet üretmemek için hemen hemen her durumda bir gerekçe sunabi-

lır. Bu çerçevede hangi parti iktidara gelirse gelsin bürokrasimizin temel refleksi, sorun çözmek ya da hizmet üretmek değil, sığına-bileceği hiçbir engel yoksa ancak hizmet üretmek olabiliyor.

Sorunun yapısal olmadığını, sadece bürokratlardan kaynaklan-dığını düşünen bu satırların okuyucusuna şu kritik soruyu sormak isterim: Varsayalım ki, bir kurumun başında bulunuyorsunuz ya da etkin bir görevdesiniz. Birkaç ay sonra hükümetin düşeceği ya da bağlı bulunduğunuz Bakanın, kurum amirinin değişeceği du-yumunu aldınız (Cumhuriyet tarihi boyunca 2016'ya kadar or-talama hükümet süreleri 1.4 yıldır. Menderes, Özal ve Erdoğanlı uzun hükümet yılları hariç tutulursa bu süre çok daha düşüktür). Yeni gelecek bakanın, müsteşarın, başkanın ya da ilgili yetkilinin sizinle çalışıp çalışmayacağından emin değilsiniz. Dahası yapa-cağınız her türlü icraatın aleyhinize değerlendirilebilme olasılığı söz konusu. Bu durumda ne yaparsınız? “Hiçbir şey yapmam” dediğinizi duyar gibiyim. Bakın hemen bürokratlaşmaya başladınız. Bürokratlar da böyle davranıyor zaten. Bu nedenle sorun büyük oranda yapısaldır. Bu yapısal sorunlar nedeniyle, iyi eğitim almış, hayatlarının baharında çalışkan, yaratıcı, pırıl pırıl gençlerimiz ya bir süre sonra bürokrasiden ayrılıyorlar, ya büyük riskler alarak doğru olanı yapıyorlar, bir süre sonra pozisyonları-nı kaybediyorlar ya da büyük oranda bu niteliklerini kaybederek, bürokrasinin çarklarında ögütülüyorlar.

Ancak son zamanlarda gerçekleştirilen değişimlerle bürok-rasinin önündeki bu tür engeller ve verimliliği azaltıcı unsurlar ortadan kaldırılmaya başlanmıştır. Özellikle Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle getirilecek yeni düzenleme ile Başbakanlığın ve Cumhurbaşkanlığının birleştirilmesi, bürokrasinin olası farklı telkinler nedeniyle hizmet üretmekten kaçınmaması açısından olumlu bir işlev görecektir. Koalisyonlar ve/veya her an değişe-bilecek meclis aritmetiği nedeniyle, sürekli pozisyonunu koruma

duygusu/korkusu içerisinde, bürokrasinin inisiyatif almama, aktif olmama refleksi azalacaktır.

Cumhurbaşkanlığı sistemi ile gelecek olan beş yıllık kesintisiz bir iktidar süreci, bürokrasiyi çalıştıracak, çalışmak zorunda bırakacak en önemli itici güçtür.

Yeni dönemde Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile bürokrasinin hükümet değişimi merkezli geleceğe dair taşıyacağı belirsizlik ortadan kalkacaktır. Bununla birlikte bu yeni sistemde bakan, müsteşar, genel müdür gibi üst düzey yetkililerin değişimi, iktidar değişimi gibi önem taşıyabilir. Bürokrasi yeni dönemde, iktidar değişiminden değil, daha çok üst düzey yetkililerin değişiminden, değişme olasılığından kaynaklanan belirsizlikler yaşayacaktır. Ama her halükârda bu belirsizlik, önceki iktidar değişikliklerinin oluşturduğu çapta büyük bir belirsizlik olmayacaktır.

Meşrutiyet, Bürokratik Cumhuriyet ve Demokratik Cumhuriyet dönemlerinde benzer sorunlarla karşılaşılıyorsa sorunun çözümü için artık sadece bürokratları suçlayan değil, soruna yapısal olarak yaklaşan, gündelik değil, yapısal çözümler öneren perspektiflere ihtiyacımız var demektir. Yeni dönemde karşılaştığımız sorunlar üzerinde daha detaylı düşünerek, anlık çözümleri aşılıp, sistemsel ve yapısal olarak neleri değiştirmemiz gerektiği konusuna daha fazla kafa yormalız.